

**FINNORSZÁG ÉS MAGYARORSZÁG HOSSZÚ TÁVÚ
ÖSSZEHAONLÍTÓ ELEMZÉSE**

(Az összehasonlító statisztikák tükrében)

Kőszeginé Kalas Mária Dr.

TARTALOM

TARTALOM.....	2
BEVEZETÉS.....	4
FINNORSZÁG bemutatása.....	4
TÖRTÉNELEMI MÉRFÖLDKÖVEK.....	6
FINNORSZÁG TÖRTÉNELME – röviden.....	6
FINNORSZÁG MÁSFÉL ÉVSZÁZADA.....	6
A KILENCVENES ÉVEK A KÉT ÖSSZEHAISONLÍTOTT ORSZÁGBAN	7
A FEJLŐDÉS ÜTEME	7
A Bruttó Hazai Termék (GDP) volumene Finnországban és Magyarországon 1.grafikon.....	8
A Bruttó Hazai Termék (GDP) volumene Finnországban és Magyarországon.....	8
A GAZDASÁG TELJESÍTMÉNYE	9
A nemzetközi hatás.....	10
A GDP ÖSSZETEVŐI	10
A GDP, mint összefoglaló mutató.....	10
A mezőgazdasági és az ipari termelés volumenének alakulása.....	11
MEZŐGAZDASÁG	11
A növénytermesztés volumenének alakulása.....	13
Az állattenyésztés volumenének alakulása.....	13
Az állatállomány alakulása Finnországban és Magyarországon, 1000 db.....	14
IPAR	15
Az ipari termelés volumenének alakulása az Európai Unió-val összehasonlításban.....	16
A feldolgozó ipari termelés volumene.....	17
Finnország ipara, mint gazdaságának fő hajtóereje.....	17
A finn ipari termelés volumen indexe a főbb iparágakban.....	18
A magyar ipar ágazati szerkezete a termelés alapján.....	19
SZOLGÁLTATÁS - a gazdaság szerkezetében	20
A három tényező a két vizsgált országban:.....	20
A GDP érték megoszlása gazdasági ágak szerint 2004-ben.....	21
KÜLKERESKEDELEM	22
A külkereskedelmi behozatal és kivitel volumenének alakulása.....	22
Külkereskedelmi egyenleg.....	23
A magas műszaki szintű termékek külkereskedelme Finnországban*).....	24
Finnország <i>exportja a főbb</i> termékcsoportok szerint.....	24
Magyarország főbb export-termékcsoportjai.....	25
Magyarország <i>exportja és importja</i> termékcsoportok szerint 2001- 2004.....	25
Finnország főbb kereskedelmi partnerei 2004-ben.....	25
Magyarország főbb kereskedelmi partnerei 2004-ben.....	26
FOGLALKOZTATÁS	26
A gazdaságilag aktív népesség aránya.....	27
A foglalkoztatottak számának és a munkanélküliek arányának alakulása.....	28
OKTATÁS - Finnországban	29
A finn Kutatás-fejlesztés.....	30
Finnország A kutatás-fejlesztési ráfordítások pénzügyi forrásai.....	30
Magyarország A kutatás-fejlesztési ráfordítások pénzügyi forrásai.....	31

SZOCIÁLIS ÜGYEK	31
Fogyasztói árak.....	31
Reálbérek, -keresetek indexe	32
EGÉSZSÉGÜGY	32
A százezer lakosra jutó kórházi ágy (százezer lakosra).....	33
ÁLLAMHÁZTARTÁS	33
Az államháztartás és a folyó fizetési mérleg egyenlege a GDP százalékában	33
Az államháztartás bruttó adósság állománya	34
ÖSSZEGRZÉS.....	34
FINNORSZÁG ÉS MAGYARORSZÁG EGYMÁSHOZ MÉRT GDP-je.....	35
1990 – 2001	35
1) Folyó áron, milliárd euróra átszámítva	35
A GDP nagysága - valuta kurzuson számítva	35
2.) PPS – módszerrel: tényleges vásárlóerőre átszámítva	36
Egy főre jutó GDP- vásárlóerőn számítva.....	37
VÉGÜL DE NEM UTOLSÓ SORBAN.	38
FORRÁS- ÉS IRODALOM JEGYZÉK	39

BEVEZETÉS

Jelen tanulmány egy, az OTKA keretében folyó „**Finnország és Magyarország hosszú távú összehasonlító elemzése**” című, átfogó nemzetközi kutatómunka eddigi részeredményein alapul. *)

A kutatásom célja, hogy megvizsgáljam Magyarország hosszú távú fejlődésének útját egy arra alkalmas ország összehasonlításában.

Ehhez Finnországot választottam, mely egy célszerű összehasonlítás követelményeinek, a fennálló különbségeket és hasonlatosságokat egyaránt figyelembe véve, messzemenően megfelel.

A különbségek:

Magyarország 40 évig tagja volt a KGST-nek,
Magyarországon a mezőgazdaságnak döntő szerepe van,
Eltérő a két ország területe, népességszáma, éghajlata, stb.

A hasonlóságok:

mindkettő intenzív gazdasági kapcsolata a Szovjetunióval,
mindkettő döntő mértékben függ a fűtőanyag-importtól,
mindkét ország gazdasága nyitott és erősen exportfüggő,
mindkét országban egyre fontosabbá válnak a szociális kérdések.

FINNORSZÁG bemutatása

- Területe 338,1 ezer km², több mint három és félszerese hazánkénak.
- Területének mintegy 70%-át erdők borítják.
- Éghajlatát hideg telek (– 20C°) és meleg nyarak (+30C°) jellemzik.
- Területén 5,2 millió lakos él.
- A népsűrűsége 17 fő/ km², déli részeken 70 fő/ km², északi részeken 2 fő/ km².

•Etnikailag Finnország egységesnek nevezhető.

•Hivatalos nyelve a finn és a svéd, Lappföldön hivatalosan használható a lapp nyelv is, a lakosság 6%-a svéd anyanyelvű.

•1923 óta Finnországban teljes a vallásszabadság, a lakosság 85%-a az evangélikus egyházba tartozik, a görögkeletiek aránya 1%.

•Az államfő a köztársasági elnök, a parlament 200 tagú.

•Külpolitikában a fenntartható fejlődést, stabilitást, nemzetközi biztonságot támogatja, elindította a helsinki folyamatot, részt vesz az ENSZ békefenntartó tevékenységében.

TÖRTÉNELEMI MÉRFÖLDKÖVEK

FINNORSZÁG TÖRTÉNELME – röviden

- 1155 Az első svéd hittérítők érkezése, Finnország a Svéd Birodalom részévé válik.
- 1809 A svédek átadják Finnországot Oroszországnak. A cár autonóm nagyhercegséggé nyilvánítja, alkotmányos uralkodói jogait a kormányzó gyakorolja.
- 1917 Finnország december 6-án kikiáltja függetlenségét
- 1919 Elfogadják az alkotmányt, Finnország köztársaság, államfője a köztársasági elnök.
- 1939-40 A Szovjetunió megtámadja Finnországot, kitör a téli háború
- 1941-44 A finn-szovjet harcok a folytatólagos háborúban újrakezddnek. Finnország területek átadására kényszerül, ám megszállás alá nem kerül, függetlenségét és szuverenitását megőrzi.
- 1955 Finnország belép az ENSZ-be, 1956-ban az Északi Tanácsba.
- 1995 Finnország az Európai Unió tagja
- 1999 Finnország támogatja az Európai Pénzügyi Uniót.
- 2002 Bevezetik a közös európai pénzt, az euró bankjegyet és érméit.

FINNORSZÁG MÁSFÉL ÉVSZÁZADA

Finnország az 1800-as évek közepén megindult iparosítás eredményeként az 1900-as években a leggyorsabb növekedési ütemet érte el a világ iparosodott országai között. A rendkívül gyors fejlődést leginkább az jellemzi, hogy GDP-je az ezredfordulóra, becslések szerint, elérte az 1900-as év 25-szörösét. Mivel pedig Finnország lakossága ez alatt az idő alatt mintegy megkétszereződött, az egy lakosra jutó Bruttó Hazai Termék még így is ma csaknem 13-szorosa a száz év előttinek.

E rendkívül gyors növekedés oda vezetett, hogy Finnország egy lakosra jutó jövedelme, nemzetközi összehasonlító áron, a PPS-el mérve értéke ma

már magasabb, mint az Európai Unió országai egy lakosára jutó jövedelme és kétszerese a magyarországinak.

A gyors növekedéshez jelentősen hozzájárult az, hogy már a 19. szd. közepe óta, az iparosodás kezdetétől, a finn állam mindég nagy szerepet vállalt az ország fejlesztésében. Így, egyebek között, fontosságukat időben felismerve vasutak építésével és iskolák alapításával segített a fejlesztésekben - s ez a készsége ma is folyamatosan, sokoldalúan megjelenik

A KILENCVENES ÉVEK A KÉT ÖSSZEHASONLÍTOTT ORSZÁGBAN

Míg az 1980-as évek gazdasága, változó intenzitással ugyan, de minden évben növekedett, addig az 1990-es években mind Magyarország, mind Finnország gazdaságára rendkívüli szélsőséges mozgás lett a jellemző.

A korábbi évtizedek viszonylag nyugodt fejlődését alapvetően a nagy partnerország, a Szovjetunió és rendszerének az **1989-1990-es** években bekövetkezett összeomlása rendítette meg és vetette vissza a gazdaság szinte minden területét, amelynek – sokszor jelentős - következményeit mindkét ország még ma is viselni kényszerül.

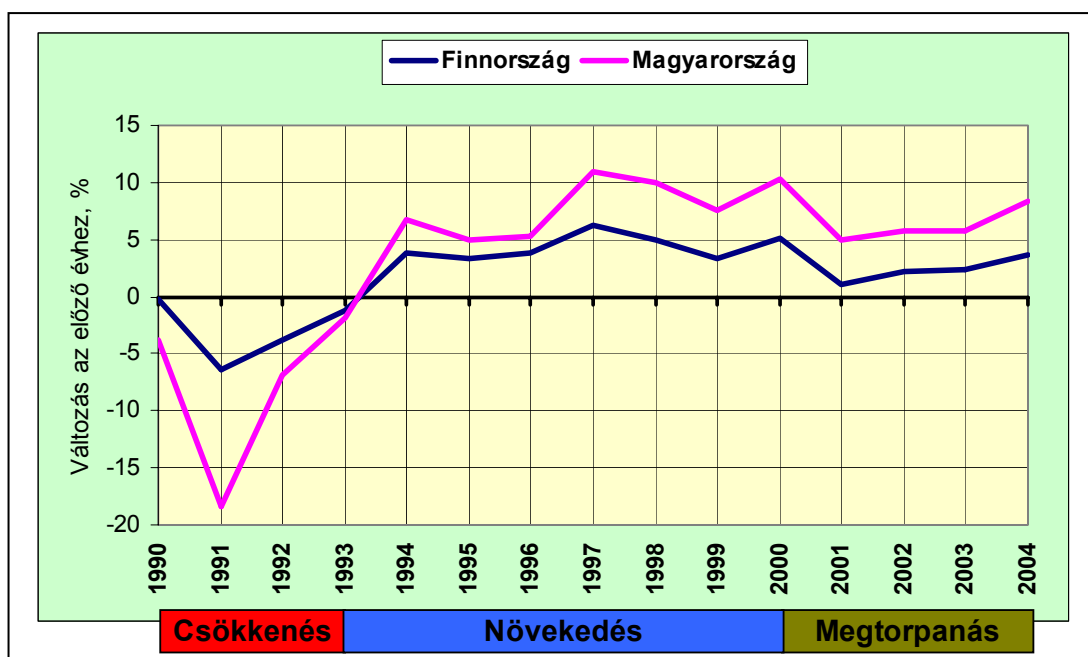
A FEJLŐDÉS ÜTEME

Ha csak a GDP-t, a két ország makro-mutatóját vetjük össze, és pillanatnyilag eltekintünk az egyes ágazatokat ért hatásoktól, kitűnik, hogy az 1990-es évtized első éveiben a csökkenés némi eltéréssel jelentkezett a két országban: más évben indult, más mélységeket ért el, de mindkét országban a folyamatos visszaesés négy évig tartott.

Az általános hatást a két ország azonos bázison bemutatott grafikonja érzékletesen szemlélteti.

A Bruttó Hazai Termék (GDP) volumene Finnországban és Magyarországon

1.grafikon

A termelés-csökkenés mértéke rendkívül nagy volt és legnagyobb értékét 1991-ben érte el mindkét országban. A csökkenés 1991 után is, bár egyre lanyguló mértékben, de még mindig tovább folytatódott és a négyéves „merülés” után csak 1994-ben sikerült növekedési pályára vezetni a gazdaságot mindkét országban.

1. tábla

A Bruttó Hazai Termék (GDP) volumene Finnországban és Magyarországon

(Változás az előző évhez, %)

Év	Finnország	Magyarország
1990	-0,3	-3,5
1991	-6,4	-11,9
1992	-3,8	-3,1
1993	-1,2	-0,6
1994	3,9	2,9
1995	3,4	1,5
1996	3,9	1,3
1997	6,3	4,6
1998	5,0	4,9
1999	3,4	4,2
2000	5,1	5,2
2001	1,1	3,8
2002	2,2	3,5
2003	2,4	3,4
2004	3,7	4,6

(25 4. 1. 15)

Magyarországon a mezőgazdaság és az építőipar GDP-hez való hozzájárulása *a vizsgált évtized első négy éve* alatt mintegy harmadával csökkent, az iparé 27%-kal lett kisebb. Ebben jelentős szerepe volt a teljes export (árúk és szolgáltatások együtt) 25%-os csökkenésének. A volt szocialista országok felé irányuló termékek mennyisége kevesebb, mint felére, 44%-ára esett vissza. Az exportkiesés termelés-csökkentő hatása ebben az időszakban különösen nagy volt, mivel a „beszállító” termelő egységeket sok esetben végletesen érintette. A jelenség Finnországban szinte azonos volt, de, tekintettel ipari termelési szerkezetének eltérő voltára, fejlettebb termékeinek *konvertálhatóbb* lehetőségére, a visszaesés az ország ipari termelését a magyarénál kisebb mértékben érintette.

A termelő ágazatokhoz közvetlenül kapcsolódó szolgáltatásokban (kereskedelem, szállítás, raktározás) ugyancsak 20-25%-os visszaesés következett be mindkét összehasonlított országban.

Az *1994 és 1996* év közötti három éves időszakban minden évben nőtt a bruttó hazai termék, Magyarországon 1994-ben 2,9 százalékkal, Finnországban ugyanekkor már 3,9 százalékkal. Ezzel a gazdasági fejlődés túljutott a válságán és nyugodt ütemű fejlődésnek indult. E fejlődés a finneknél gyorsabb volt, mint Magyarországon, mivel itt a növekedés üteme az elkövetkező két évben még nem haladta meg az évi 1,5 százalékot.

Az *1997-2000* évi időszakot már mindkét országban a GDP átlagos 4-6 százalékos évenkénti növekedése jellemezte és Magyarországon, például a 2000. évi 5,2 százalékos növekedés a rendszerváltás utáni legmagasabb érték lett. Finnországban a legmagasabb érték 1997-ben a 6,3 százalék volt, ez 2000-ben 5,1 százalék. A magyar GDP 2000. évi értéke már 20 százalékkal haladta meg a négy évvel korábbi szintet.

A *2001-es esztendő*, hasonlóan a világ fejlett országaihoz, mindkét országban több fontos területen kedvezőtlen változásokat hozott. A növekedési ütem drasztikusan lecsökkent, Magyarországon az előző évi 5,2%-ról 3,8%-ra, Finnországban az előző évi 5,1%-ról mindössze 1,1%-ra. Ez 2002-re Finnországban emelkedésre váltott, Magyarországon tovább csökkent – 2004-ig.

A GAZDASÁG TELJESÍTMÉNYE

Az éves gazdasági teljesítmény mélypontja mindkét országban 1993-ban volt, ami azt jelentette, hogy az Magyarországon 18%-kal volt alacsonyabb, mint a rendszerváltás évében és a bruttó hazai termék négy év alatt a hetvenes évek teljesítményének szintjére esett vissza. A mélypont Finnországban is 1993-ban

következett el, de a kilábalás üteme gyorsabb volt, mint Magyarországon és a gazdaság teljesítménye 1997-ben elérte 1990. évi szintjét. Magyarországon ez két évvel később, 1999-ben következett be.

A nemzetközi hatás

A kilábalást a 90-es évek elején egyidejűleg hátráltatta mindkét országban a fejlett országokban kialakult dekonjunktúra, amit az Öböl-háború is érezhetően tovább befolyásolt, de ide sorolható az 1991. szeptember 11-i New Yorkot ért terrortámadás hatása is.

A kétezres évek elején általánosnak mindható csökkenésben szintén meghatározó szerepe volt a külső gazdasági feltételek számos területen megjelenő újabb romlásának (olajár-emelkedés, Microsoft-ügy, Irak, stb.). A gazdasági visszaesés világméretű kiterjedése csökkentette export-lehetőségeinket, és jelentősen visszavetette mindkét ország gazdasági lendületét.

A fenti két, az 1990 és 2000-es év elején bekövetkezett recesszió is jól bizonyítja az export-orientált kis országok kiszolgáltatottságát, amit csak csökkenteni lehet (de lehet!) *okosan kifejlesztett hazai termeléssel, jól alkalmazható export-szerkezettel, minőségi kínálattal és kellő, naprakész piaci ismeretekkel.*

A GDP ÖSSZETEVŐI

A GDP, mint összefoglaló mutató

A GDP a gazdaság adott évi eredményeinek nemzetközileg elfogadott általános, „összefoglaló” mutatója, benne a három fő ágazat – mezőgazdaság, ipar, szolgáltatások - a termelésben betöltött súlyuk szerint *összegezve* jelennek meg. Ebből adódik az, hogy a „GDP” változását összetevőinek mozgása, változásuk mértéke jelentősen befolyásol(hat)ja. Így, a három fő alkotó közül egy is, néha jelentősen visszahúzhatja a nemzetgazdaság **fő** mutatójának, a GDP-nek növekedését. (Vagy éppen az egyik ágazat az évi jó teljesítménye kedvezően megemeli a „mutatót”.) Ez indokolja, hogy az elemzésekhez, a makro-szintű vizsgálatokhoz, rendkívül fontos a „részletek” *mielőbbi* feltárása, vizsgálata, elemzése, a következtetések levonása és a szükséges – ha kell sürgős - intézkedések foganatosítása.

Finnország és Magyarország 1990 óta vizsgált gazdasági teljesítményeit nézve maga a GDP is nagy kilengéseket mutat. Azonban, ha annak a

legfontosabb két összetevőjét – a mezőgazdaság és az ipar - termelésének alakulását nézzük, rendkívül nagy ingadozásokat találunk mindkét országban.

2. tábla

A mezőgazdasági és az ipari termelés volumenének alakulása

(Változás az előző évhez,%)

Év	Mezőgazdaság		Ipar	
	Finnország	Magyarország	Finnország	Magyarország
1990	4,5	-4,9	-0,9	-9,3
1991	-9,9	4,5	-8,7	-18,4
1992	-6,3	-23,3	1,0	-9,7
1993	4,3	-9,2	5,1	4,0
1994	1,6	2,4	11,3	9,6
1995	-2,5	-0,8	6,5	4,6
1996	0,7	7,2	3,2	3,4
1997	3,9	3,7	8,4	11,1
1998	-11,4	-0,1	9,0	12,5
1999	3,6	-6,6	5,6	9,8
2000	7,9	-1,4	12,4	19,2
2001	-1,2	19,6	-0,2	4,0
2002	3,0	-13,3	2,2	2,7
2003	-3,2	-3,0	1,2	5,9
2004	2,2	18,8	4,2	6,7

(25 4.1.27) (25 4.1.30)

Megjegyzés:

A „Mezőgazdaság” tartalmazza az erdőgazdaság, vadászat, halászat termelését.

Az „Ipar” magában foglalja a feldolgozóipar, a bányászat és az építőipar teljesítményét. (A bányászat és kitermelőipar részaránya mindkét országban rendkívüli mértékben lecsökkent.)

MEZŐGAZDASÁG

Magyarországon a rendszerváltás az ágazatok között legnagyobb mértékben a mezőgazdaságot érintette, mind a tulajdonviszonyok kérdését, mind termelési szerkezetét, majd pedig az eredményességét tekintve. Finnországban ez az időszak a mezőgazdaság területén semmi olyan jelenséggel nem párosult, mint Magyarországon, mivel a szolid, folyamatos földbirtok-koncentráció a

korábbi évtizedek ütemében tovább folytatódott (az átlagnagyság az 1990. évi 17,3-ról 1998-ra 24 hektárra, majd 2004-re 31,4 hektárra nőtt), bár ez utóbbi már magában foglalja az 1 hektár alatti 1001 gazdaság területét is. Ugyanezen időszak alatt a mezőgazdasági termelés „kihozatala”, Magyarországon különösen az állattenyésztésben csökkent, Finnországban a szántóföldi termelést tekintve a növénytermelés lényegében változatlan, az állatállomány valamelyest csökkent.

Ma a finn gazdaságok 55%-a foglalkozik növénytermeléssel, 28%-a tejtermelő gazdaság, további 7%-a szarvasmarha-tenyésztő, sertés és baromfi -tenyésztéssel 6% és egyéb mezőgazdaság tevékenységgel 8%-uk foglalkozik.

Jelentősen nő Finnországban a kertészeti kultúrával foglalkozó terület: ez 1990 és 2004 között több mint 26%-kal nőtt. Ugyanekkor a melegágyakkal borított kertészeti terület a 2612 külszíni művelés alá vont területhez hasonlítva mintegy 30%. A zöldség- és gyümölcstermelő területek növelése mellett nem maradt el a vágott virág termő területek növelése. Ez utóbbi, 10 év alatt kétszeresére nőtt

Tekintve, hogy a „Mezőgazdaság” összefoglaló mutatója tartalmazza az erdőgazdaság eredményeit is, ezen ágazaton belül csak az erdőgazdaság kihozatalában van különbség a két ország között, s ez a különbség jelentős. Finnországban, ugyanis, az erdőgazdaság képviseli a mezőgazdasági termelés értékének mintegy 2/3-át, Magyarország esetében viszont az erdőgazdaság részaránya a mezőgazdaság össztermelésében – sajnálatosan alacsony.

E különbségből adódik, hogy a finn GDP-ben a „Mezőgazdaság” éves változásának mutatóját a tervszerű fakitermelés alakulása sokban befolyásolja.

Az erdőgazdaságnak ezt a magas arányát természetszerűen indokolja Finnország éghajlati adottságaiból eredő művelési ág szerinti területi megoszlása. Finnország mind talaj, mind éghajlati körülményeinek kedvezőtlen hatásait a művelési ágazatok megoszlására, a gazdálkodásban rendkívül sikeresen tudja hasznosítani és elfogadott minőségi termékekkel pótolja „hátrányát” más országokkal szemben.

A növénytermesztés volumenének változásait az időjárás mindkét eltérő éghajlatú országban – bár nem azonos években – esetenként rendkívül szélsőségesen befolyásolja.

3. tábla

A növénytermesztés volumenének alakulása

(Változás az előző évhez képest, %)

Év	Finnország.	Magyarország
1990	6,8	-7,0
1991	-19,0	10,6
1992	-14,1	-31,9
1993	19,6	-9,7
1994	-0,2	17,7
1995	0,9	-2,1
1996	3,4	8,7
1997	5,8	5,8
1998	-27,0	-0,6
1999	13,4	-9,0
2000	22,8	-10,0
2001	-7,0	30,5
2002	6,0	-18,3
2003	-7,1	-10,9
2004	-1,0	46,4

(25 4. 1. 28)

A finn mezőgazdaság mérhető sikereinek egyik alapja, a kedvezőtlen földrajzi elhelyezkedés és a szeszélyes időjárás ellenére elért, egyre növekvő termésátlag a növénytermelés szinte minden területén, sok esetben megközelítve a magyar termésátlagot is. Magyarországon a gyakori időjárás-változásnak igen nagy a hatása a növénytermelés kihozatalának éves változására.

Az állattenyésztésben bekövetkezett csökkenésnek az oka, Finnországban a piaci hatások, Magyarországon a mezőgazdasági-politikai intézkedésekben keresendők.

4. tábla

Az állattenyésztés volumenének alakulása

(Változás az előző évhez képest, %)

Év	Finnország	Magyarország
1990	3,3	-2,4
1991	-6,0	-9,7
1992	-2,6	-11,3
1993	-2,8	-9,7
1994	2,3	-6,9
1995	-2,8	-0,6
1996	-0,2	3,9
1997	2,2	-3,5
1998	-0,4	2,8
1999	-1,6	1,6

2000	0,2	4,7
2001	2,6	-1,3
2002	1,6	3,0
2003	0,6	0,0
2004	1,5	-5,1

(25 4.1.29)

Míg a növénytermelés évenkénti változása ugyancsak ziláltnak tekinthető, az állattenyésztés mutatói esetében a változások kiegyenlítettebbek.

5. tábla

Az állatállomány alakulása Finnországban és Magyarországon, 1000 db

Év	Finnország					Magyarország				
	Szarvasmarha	Sertés	Ló	Juh	Baromfi*	Szarvasmarha	Sertés	Ló	Juh	Baromfi+
1990	1 360	1 394	44	103	6 477	1 571	8 000		1 865	44 948
1995	1 148	1 400	50	159	5 661	928	5 032		977	31 596
2000	1 057	1 296	58	100	4 024	805	4 834	75	1 129	30 716
2001	1 037	1 261	59	96	4 245	783	4 822		1 136	34 343
2002	1 025	1 315	59	96	++	770	5 082		1 103	32 206++
2003	1 000	1 375	60	98	3 947	739	4 913	62	1 296	37 502
2004	969	1 365	61	109	3 971	723	4 059	67	1 397	32 814

*) Tyúk 6 hó felett, csirke 6 hó alatt

++) Összes baromfi: Finnország 10 734, Magyarország 40 909 db

(2) (9) (13)

Finnország és Magyarország összehasonlításában fokozottan kell figyelembe vennünk azt a tényt, hogy a „Mezőgazdasági termelés” Magyarországon a szántóföldi, kertészeti, szőlő- és gyümölcsstermelést jelenti elsősorban, ideértve a ma is igen fontos szerepet betöltő állattenyésztést. A mezőgazdasági termelés nemzetgazdasági jelentőségét fokozza az a tény, hogy Magyarország tradicionálisan nagyfontosságú élelmiszer-feldolgozó iparral rendelkezik, nem is említve itt a kiterjedt házi, háztáji feldolgozást, tartósítást. Az „őskorban” a malomipar egyike volt a magyar ipari fejlődés jogos büszkeségeinek, termékei világviszonylatban is elismert exportcikkek voltak

A magyar mezőgazdaság, még ma is, mint a foglalkoztatás, a munkaerő „felvevője” jelen van, és ha termelési és egyéb kapcsolatos tevékenységét újra növelni tudja, (miért ne tudná), a legfontosabb munkaerő-felszívó és megtartó szektora lehet az ország gazdaságának – képzetlenségtől magasan képzett munkaerőket ideértve. Ehhez csak nemzetközileg elismert feldolgozóiparát,

valamint a *világhírű kutatási tevékenységét, know-how-ját* kellene visszaállítani, ha kell, kooperációban újra tovább működtetni, exportálni. Ezek ma, szerintem, a magyar mezőgazdaság adottságait figyelembe véve, az egyik legnagyobb kihívása nemzetgazdasági életünknek. Ideértem én még a kézműves ipart is.

Míg Magyarország területének 63%-a, a Finnországinak 8,5 százaléka mezőgazdasági terület; ugyanekkor a szántóföld aránya Magyarországon 48,5%, Finnországban mindössze 6,4%. Ezen, a magyarországihoz képest kis területen a finnek olyan mennyiségi és minőségi eredményeket értek el, hogy ma már, az alapvető termékekből képesek ellátni a hazai fogyasztást. A finn mezőgazdaság munkaerő-felvételi képessége azonban, ideértve az erdőgazdaságot is, a nagyfokú gépesítettség és az önköltség (termelékenység) követelményei miatt csekély, és - véleményem szerint - ez is hozzájárul az immár hosszú évek óta tartó, nehezen csökkenő magas finn munkanélküliségi rátához.

IPAR

Az ipar az utolsó másfél évtizedben mindkét összehasonlított országban jelentősen átalakult, aminek egyik legjellemzőbb vonása a bányászat visszaszorulása volt. A másik fő jellemzője ezen időszaknak, hogy Finnországban robbanásszerűen előre tört a híradástechnikai ipar, míg Magyarországon a gépgyártás felfejlődése lett a 90-es évek jellemzője.

Az ipari termelést az 1990 óta eltelt évek meglehetősen zaklatott alakulása jellemezte mindkét vizsgált országban. Az első években a jelentős visszaesés, majd a mérsékelt, később a számottevő emelkedés, és 2001-ben ismét egy nagyarányú nemzetközi hatásra bekövetkezett csökkenés lett a termelés meghatározója - E csökkenés nagymértékben jelenik meg mindkét ország ipari termelésében, exportjának összetételében, végül GDP-jének alakulásában.

A fent említett szélsőségek kialakulásában mindkét ország ipari termelésének alakulására látható hatással volt – és van - az Európai Unió országainak gazdaságában illetve iparában is kialakult, néha jelentős mértékű ingadozás.

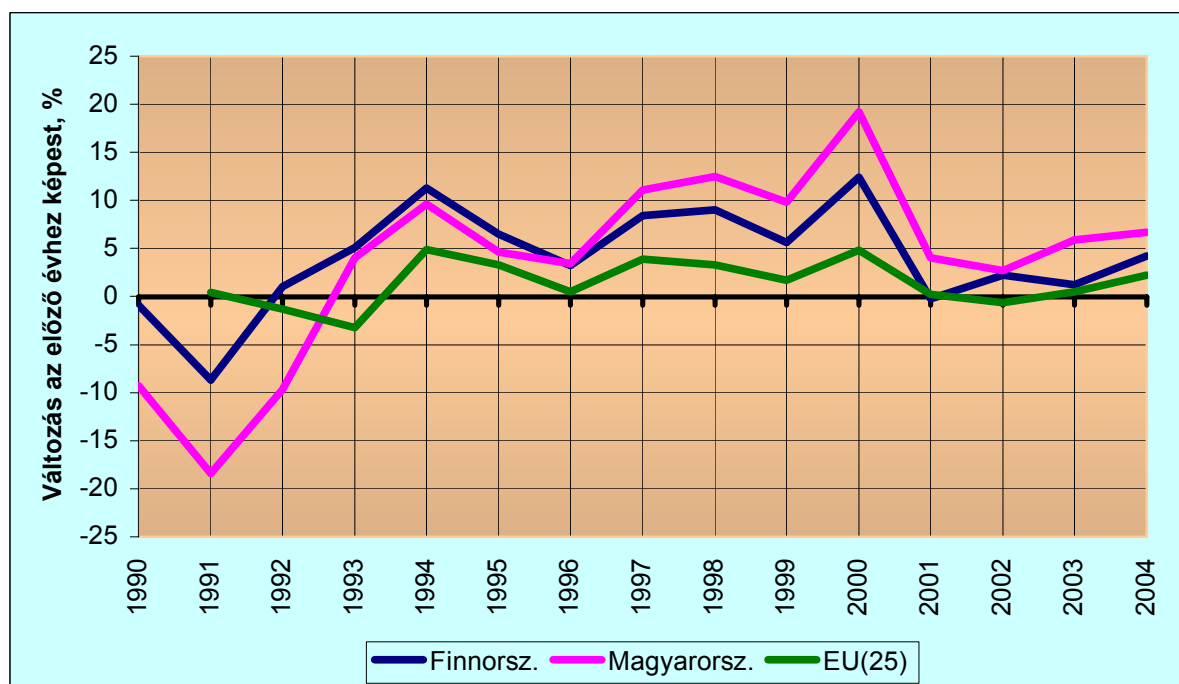
Az ipari termelés volumenének alakulása az Európai Unió-val összehasonlításban

Változás az előző évhez képest, %

Év	Finnország	Magyarország	EU (25)
1990	-0,9	-9,3	*
1991	-8,7	-18,4	0,4
1992	1,0	-9,7	-1,3
1993	5,1	4,0	-3,2
1994	11,3	9,6	4,9
1995	6,5	4,6	3,3
1996	3,2	3,4	0,5
1997	8,4	11,1	3,9
1998	9,0	12,5	3,3
1999	5,6	9,8	1,7
2000	12,4	19,2	4,8
2001	-0,2	4,0	0,2
2002	2,2	2,7	-0,6
2003	1,2	5,9	0,5
2004	4,2	6,7	2,2

(25 4.1.30)

Az ipari termelés grafikonja a fenti táblázat alapján

A *feldolgozóipari* termelés alakulását a két országban érdemes külön vizsgálni. Ennek szeszélyessége nem sokban tér el az ipari össztermelés évenként megfigyelt alakulásától, de mindkét mutató esetében megfigyelhető

Magyarország kiugró termelési eredményeinek alakulása az 1997-2000-es években. Ezen évek teljesítménye, az *ütem* tekintetében még az imponánsan magas finn ütem nagyságát is meghaladta.

A 2001. évi termelési visszaesés minden, a világ iparilag fejlett(ebb)nek mondható országában szinte katasztrofális volt, hatása pedig 2004-ben is, a gazdaságok szinte minden területén továbbra is jelen van. A visszaesés közvetlen hatása (ma már) egyre inkább érződik az országok mind érzékenyebbé váló szociális ágazataiban, azok pénzügyi nehézségeiben.

7. tábla

A feldolgozó ipari termelés volumene

(Változás az előző évhez képest, %)

Év	Finnország	Magyarország
1990	-0,5	-10,3
1991	-9,9	-21,1
1992	1,0	-8,3
1993	5,7	3,3
1994	11,9	9,3
1995	7,1	5,0
1996	2,4	3,4
1997	9,2	14,8
1998	10,4	16,1
1999	5,8	12,4
2000	13,7	20,6
2001	-0,8	4,3
2002	2,2	3,6
2003	0,4	7,1
2004	4,7	9,4

(25 4.1.35)

Finnország ipara, mint gazdaságának fő hajtóereje

Finnország a 19. század közepén hatalmas erdő vagyonára támaszkodva indult meg az iparosítás útján. Napjainkban az erdők még mindig kulcsfontosságú nyersanyagforrást jelentenek, de a fém- és elektronikai ipar már hosszú ideje vezető ágazat mind az előállított értéket, mind a foglalkoztatottak számát tekintve. Az egyes termelési ágazatok gyors fejlődésének következtében a finn exportszerkezet az elmúlt években jelentősen megváltozott.

Finnország lakosságának megélhetési alapja mindig is az erdő volt és ma is ipari termelésének nyersanyagát döntő részben a fa szolgáltatja. Finnország napjaink vezető papír- és karton- exportőre, fafeldolgozó vállalatai, melyek túlnyomórészt állami kézben vannak, a világ legnagyobb erdőipari cégei közé tartoznak.

A finn ipar másik alapvető ágazata a fémipar, amely az ősi vasgyártó hagyományokból nőtte ki magát. Finnországot papírfeldolgozó gépeiről és a nagy szakértelmet igénylő speciális óceánjárók, jégtörők, luxushajók, gáztankhajók készítéséről is ismerik világszerte. Finnország tulajdona a világ egyik legnagyobb felvonógyára. Az utóbbi években sikereket ért el a csúcstechnológiát felhasználó iparágak területén is. A legfontosabb és ugyanakkor a legnagyobb finn vállalat a Nokia, mely nemcsak a világ legismertebb mobil telefonokat előállító cége, hanem az egyik legjelentősebb telefonhálózat-építője is. Az 50000 dolgozót foglalkoztató Nokia termékeit több mint 130 országba szállítják.

A finn ipar legfontosabb fejlődési iránya a specializálódás felé mutat, koncentrálva mindinkább a meglehetősen szűk körű minőségi szektorokra, mint például a magas szaktudást igénylő információ-technológiai, elektronikai, biomechanikai és biotechnológiai ágazatokra.

Az ipari termelés évenkénti alakulásának az előzőekben bemutatott, szeszélyesen alakult mutatója nem tükrözi azt a rendkívüli fejlődést, melyet a finn feldolgozóipar teljesített, elsősorban a 90-es évek közepétől.

8. tábla

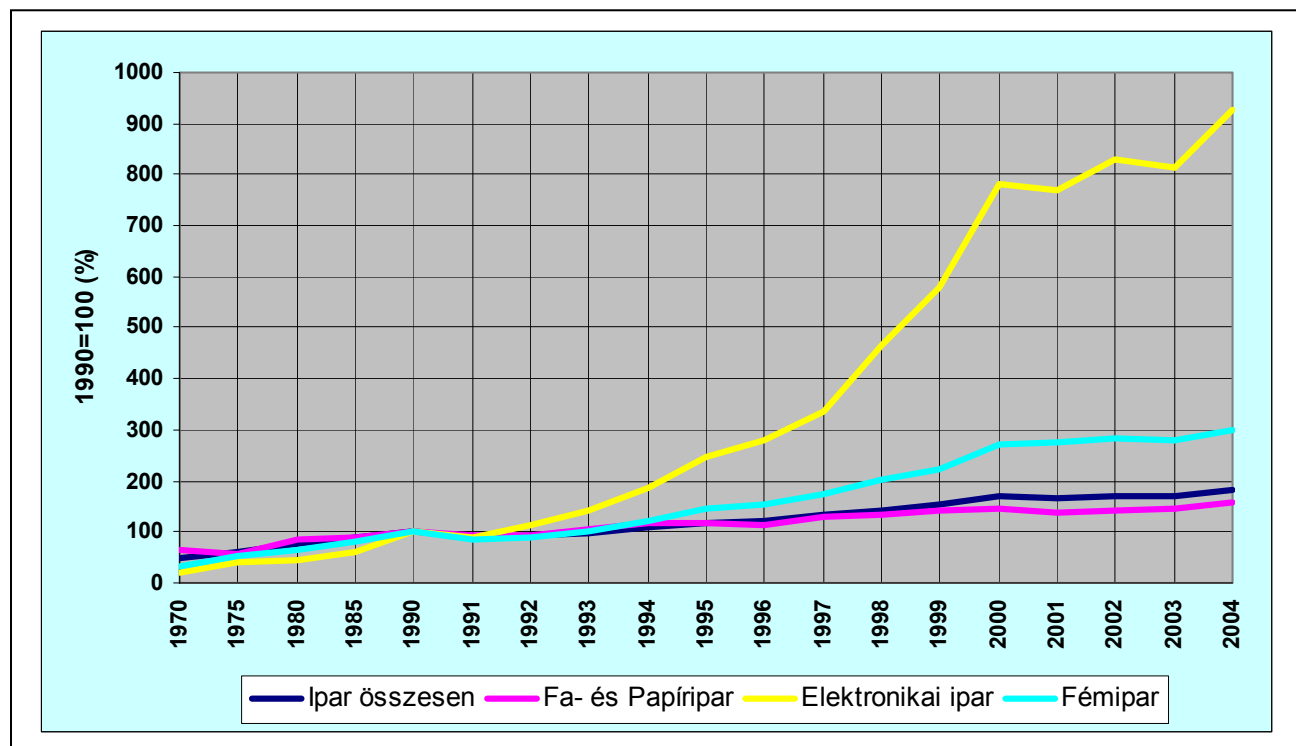
A finn ipari termelés volumen indexe a főbb iparágakban

1990=100 (%)

Év	Feldolgozó ipar összesen	Fa- és Papíripar	Elektronikai ipar	Fémipar
1970	48,5	63,1	22,1	34,4
1975	59,2	56,2	38,8	51,5
1980	75,4	83,7	42,8	63,6
1985	87,7	87,3	61,9	82,4
1990	100,0	100,0	100,0	100,0
1991	90,9	91,4	89,9	85,2
1992	92,2	94,5	111,5	90,8
1993	97,2	104,5	142,0	99,6
1994	108,4	117,0	186,7	119,7
1995	117,0	117,5	245,7	145,6
1996	121,1	114,1	280,8	155,5
1997	132,4	130,3	336,1	173,8
1998	143,2	135,5	466,1	202,8
1999	151,9	140,5	580,3	224,0
2000	168,4	146,4	782,8	271,2
2001	167,6	137,9	769,5	275,0
2002	170,9	143,6	831,3	281,5
2003	171,6	147,7	815,7	280,7
2004	180,7	156,6	927,6	301,0

(2, különböző évfolyamai és 2005.év, 214o.)

A finn ipari termelés volumen indexe a főbb iparágakban

9. tábla

A magyar ipar ágazati szerkezete a termelés alapján

	1990	1995	2002	2003	2004
Bányászat	1,9	1,1	0,5	0,5	0,5
Feldolgozó ipar	84,0	85,7	90,4	89,0	89,8
Alágazatok Élelmiszer, ital, dohány gyártása	22,2	14,9	14,2	12,6	12,6
Textília, textiláru gyártása	6,5	2,7	2,3	2,1	2,1
Bőrtermék, lábbeli gyártása		0,6	0,4	0,3	0,3
Fafeldolgozás	4,3	1,1	1,0	1,0	1,0
Papírgyártás, kiadói, nyomdai tevékenység		3,9	3,6	3,2	3,2
Kokszyártás, kőolajfeldolgozás, nukleáris fűtőanyag gyártása	21,2	4,0	4,3	4,5	4,5
Vegyianyag, -termék gyártása		6,2	6,5	6,3	6,3
Gumi-, műanyagtermék gyártása		3,5	3,3	3,3	3,3
Egyéb nemfém ásványi termék gyártása	3,4	2,7	2,6	2,4	2,4
Fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása	10,2	6,8	7,8	7,8	7,8
Gép, berendezés gyártása		5,1	4,8	4,7	4,7
Villamos gép, műszer gyártása	14,6	24,5	23,8	27,3	27,3
Járműgyártás		13,1	13,3	13,4	13,4
Máshova nem sorolt feldolgozóipar	1,6	1,4	1,0	1,0	1,0
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	14,2	13,2	9,1	10,6	9,8
Ipar összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(9)

SZOLGÁLTATÁS - a gazdaság szerkezetében

A világ fejlett országainak gazdasági szerkezete, mondhatni a „Világ”, a modernizációval egyre inkább halad az „Ipari” majd „Post-indusztriális” társadalomtól a „Szolgáltató” társadalom felé. A gazdaságok eredményességét mindinkább a legfejlettebb technikák használata dönti el és határozza meg.

A fentiekből adódóan, **az országok termelési értékét, a GDP-t ma egyre elterjedtebben mint a három fő ágazat, - Mezőgazdaság, Ipar, Szolgáltatás – összesített értékét mérik, és külön figyelik és elemzik ezek egymáshoz viszonyított arányváltozását.**

A három tényező a két vizsgált országban:

Magyarországon a rendszerváltás az ágazatok között legnagyobb mértékben a **mezőgazdaságot** érintette, mint termelési szerkezetét, mind tulajdonviszonyok kérdését, mind termelési eredményességét tekintve.

Finnországban, mivel ott nem következett be rendszerváltás, „csak” piacvesztés, a mezőgazdaság kihatását inkább a rendkívül szeszélyes időjárás-változások okozták.

Az **ipar** területén az 1990-es évek elején, majd újra 2000-ben rendkívüli piacvesztés, melyek eredményeként a termelésben igen súlyos visszaesések következtek be. Végezetül: az ipar (építőiparral együtt számított) hozzájárulása a hazai termelési értékhez arányaiban mindkét országban lecsökkent.

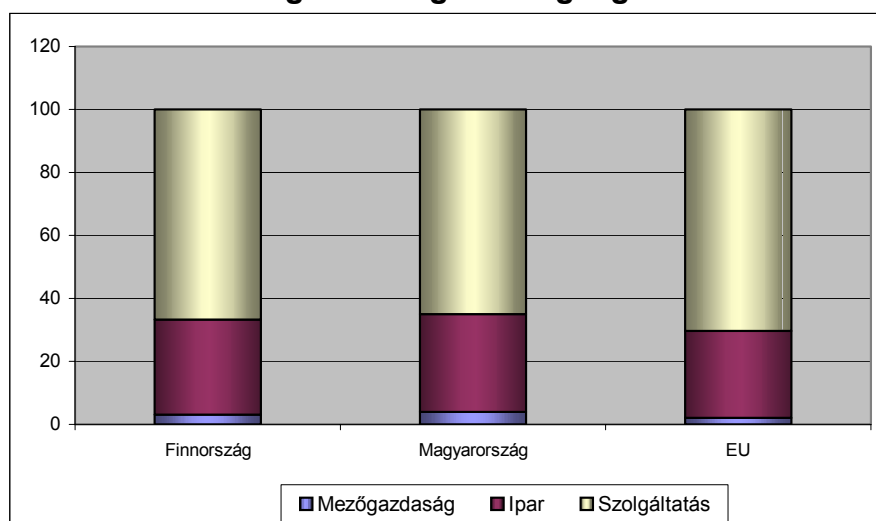
A fent elmondottak eredményeként is, a harmadik, a **szolgáltatások** csoportjának aránya a bruttó hazai termelésben - termelési értékét tekintve – mind a két összehasonlított országban, napjainkra elérte a GDP csaknem kétharmadát. Ezzel Finnország és Magyarország is dinamikus közelíti az Európai Unió országaiban e téren már kialakult meglévő arányokat.

A GDP érték megoszlása gazdasági ágak szerint 2004-ben

(GDP összesen = 100)

	Mezőgazdaság	Ipar	Szolgáltatás
Finnország	3,1	30,2	66,7
Magyarország	4	31	65
EU	2,1	27,5	70,4

(14) (15)

A bruttó hozzáadott érték megoszlása gazdasági ágak szerint 2004-ben

Tekintve, hogy a Szolgáltató ágazat az, melynek *belső* szerkezete meglehetősen összetett, azaz magában foglalja a termeléssel szorosan összefüggő tevékenységeket (kereskedelem, vendéglátás, szállítás stb.), ugyanakkor nem közvetlen termelő tevékenységeket is (pl. pénzügyi tevékenységek, közigazgatás, oktatás, egészségügy stb.), célszerű és időszerű ezen ágazat külön figyelemmel kísérése - a részterületek eredményeinek külön elemzése, ezek jövőbeni tervezhetőségének, és mind fontosabbá váló tervezésének céljából is.

Mivel azonban, a világ gazdasága nagy nehézségekkel küszködik, most mást nem is említve, mint a termelékenység növelése, a foglalkoztatás biztosítása, a beruházások növelése, a nem termelő ágazatok költségeinek (és általában a költségek) csökkentése, - valószínűsíthető, hogy a fenti, kialakult hármis aránya belátható időn belül nem változik, esetleg némi eltolódás lesz a Szolgáltató szektor irányába.

KÜLKERESKEDELEM

A külkereskedelem szerepe, mind Finnország, mind Magyarország esetében rendkívül meghatározó az ország gazdaságára. A behozatal, de döntően a *kivitel* volumenének, nem kevésbé szerkezetének alakulása, általában is meghatározza és *jelzi* az export-orientált országok, de tulajdonképpen minden ország gazdaságának fejlődését illetve *fejlettségét*. Az *export-szerkezet ugyanakkor fontos nemzetközi bizonyítványa is az adott ország és lakói fejlettségi színvonalának*.

A külkereskedelem, elsősorban a kivitel szerkezetének, sokszor gazdaságosságának alakulása ugyanis *fontos iránymutató a mögötte lévő gazdaság (termelés) fejlesztése, szükség esetén (vissza)fejlesztése számára is*.

Az 1990-es évtized első éveinek recessziója évtizeden át hatott a két vizsgált ország külkereskedelmi forgalmára, annak sokszor **hisztérikus ütemváltozásaira**.

11 tábla

A külkereskedelmi behozatal és kivitel volumenének alakulása

(Változás az előző évhez, %-ban)

Év	Behozatal		Kivitel	
	Finnország	Magyarország	Finnország	Magyarország
1990	-3,8	-5,2	4,2	-4,1
1991	-16,7	7,1	-0,9	-4,9
1992	-2,4	-7,6	8,8	1,0
1993	-3,7	20,4	18,1	-13,1
1994	19,2	14,5	13,7	16,6
1995	7,4	-3,9	1,4	8,4
1996	12,5	5,5	8,4	4,6
1997	11,9	26,4	14,4	29,9
1998	10,6	24,9	9,4	22,5
1999	0,8	14,3	4,6	15,9
2000	11,0	20,8	13,5	21,7
2001	0,0	4,0	-0,9	7,7
2002	3,2	5,1	-0,2	5,9
2003	5,7	10,1	2,8	9,1
2004	5,0	15,2	5,9	18,4

(25 4.1.21) (25 4.1.22)

E kilengések csökkentésére itt van (lenne) nagy szerepe a mindenre kiterjedő hazai és nemzetközi *állandó élő* információval rendelkező gazdaság-vezetésnek – az egyidejű rövid- és hosszabb távra szóló *közös gondolkodásra*.

A fent bemutatott behozatali és kiviteli ingadozások mögött azonban a külkereskedelem mérlegét tekintve alapvető különbség húzódik meg a két vizsgált ország között. Míg 1990-ben a külkereskedelem egyenlege Finnországban negatív volt, az óta az egyenleg állandóan pozitív és évről-évre jelentősen nőtt, Magyarországon a kép fordított: 1990-ben az egyenleg még pozitív volt, azóta ez – ingadozó mértékben ugyan, de állandóan negatív.

A magyar rendkívül nagy külkereskedelmi hiány és a magas finn export-jövedelem is magyarázata a két ország GDP-je közötti kétszeres különbségnek.

12. tábla

Külkereskedelmi egyenleg

Millió euró

Év	Finnorsz.	Magyarorsz.
1990	-290	724
1991	990	-982
1992	2140	-631
1993	4670	-2678
1994	5380	-3240
1995	8425	-2090
1996	7640	-2685
1997	8694	-1882
1998	9626	-2394
1999	9504	-2799
2000	12624	-4308
2001	11833	-3552
2002	11556	-3424
2003	9420	-4167
2004	8100	-3915

(25 4.1.20)

A magyar rendkívül nagy külkereskedelmi hiány és a magas finn export-jövedelem is magyarázata a két ország GDP-je közötti kétszeres különbségnek.

A finn kivitel szerkezetében jól tükröződik az ország ipari termelésének és a mögötte lévő szellemi tőkének világviszonylatban is magas szintje: rövid átmenet után képes volt külkereskedelmi mérlegét tartósan, egyre magasabb szinten pozitív tartományban tartani.

13. tábla

A magas műszaki szintű termékek külkereskedelme Finnországban*)

Év	Import		Export	
	Részesedés az importból	Változás az előző évhez	Részesedés az exportból	Változás az előző évhez
	%	%	%	%
1997	15,4	15,0	16,1	34,0
1998	16,9	18,0	19,0	25,0
1999	18,0	9,0	20,5	9,0
2000	18,9	30,0	23,3	43,0
2001	17,7	-8,0	20,9	-13,0
2002	15,9	-11,0	20,3	-3,0
2003	14,7	-7	20,1	-5
2004	14,0	3	17,5	-8

(2) 2005. 269.old.

*) Űrkutatás és kapcsolódó berendezések, repülési eszközök, számító és irodai gépek, kommunikációs berendezések és rendszerek, egészségügyi berendezések és műszerek, elektromos gépek és felszerelések, vegyipari termékek, gépipari termékek és felszerelések, haditechnikai eszközök.

14. tábla

Finnország exportja a főbb termékcsoportok szerint

	2000	2001	2002	2003	2004
Elektrotechnikai és optikai termékek	31,0	27,5	27,5	26,5	24,7
Cellulóz és papíripari termékek	21,7	21,3	20,8	20,1	19,4
Gépek és felszerelések	10,2	11,2	11,1	11,0	11,0
Vegyipari termékek	5,4	5,7	6,3	6,4	6,8
Fémipari termékek	8,7	8,7	8,9	10,3	12,7
Járművek	5,8	8,0	7,1	6,8	5,7
Fa és faárúk	5,4	5,3	5,5	5,6	5,4
Egyéb	11,8	12,3	12,8	13,3	14,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(2)

Míg az elektronikai és optikai termékek a finn ipari termelés 18-19%-át adják, az exportban a maguk 30%-os részesedésükkel a döntő szerepet viszik évek óta. A 2000 végén bekövetkezett világgazdasági recesszió elsősorban ezt a termékcsoportot sújtotta és az exportban betöltött magas aránya miatt Finnország összkivitelének növekedését is kedvezőtlenül, érintette.

A magyar exportban is tükröződik az ország ipari termelésének minőségi átalakulása.

15. tábla

Magyarország főbb export-termékcsoportjai

Részesezés az össz kivitelből (%)

	2001	2002	2003	2004
Gépek és szállítóeszközök	57,6	58,7	61,1	62,3
Híradás-technikai, hangrögzítő és –lejátszó készülék	15,2	12,6	17,1	19,8
Villamosgép, villamoskészülék és műszer	11,2	11,9	11,9	10,9
Energiafejlesztő gép és berendezés	10,9	10,7	11,1	10,8
Közúti jármű	8,7	8,9	8,2	7,9
Irodagép és gépiadatfeldolgozó berendezés	7,1	8,4	7,0	6,8
Vegyí árú és hasonló termékek	6,6	6,6	6,9	7,4
Ruházat, lábbeli	5,5	4,7	4,1	3,2

(12)

16. tábla

Magyarország exportja és importja termékcsoportok szerint 2001- 2004

termékcsoportok aránya %

	Export				Import			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Élelmiszerek, ital, dohány	7,5	6,8	6,5	6,0	7,5	6,8	6,5	6,0
Nyersanyagok	2,0	2,0	2,1	2,1	2,0	2,0	2,1	2,1
Energiahordozók	1,9	1,6	1,6	1,9	1,9	1,6	1,6	1,9
Feldolgozott termékek	31,0	30,9	28,7	27,7	31,0	30,9	28,7	27,7
Gépek és szállító eszközök	57,6	58,7	61,1	62,3	57,6	58,7	61,1	62,3
	100	100	100	100	100	100	100	100

(9) (12)

Feltűnő Finnország esetében az orosz export volumen nagysága, mely évek óta növekedő tendenciát mutat.

17. tábla

Finnország főbb kereskedelmi partnerei 2004-ben

Import				Export			
Ország	Millió Euró	%	Sorrend	Ország	Millió Euró	%	Sorrend
Összesen	40 730	100	*	Összesen	48 917	100	*
Német	5 960	15	1	Svéd	5 412	11	1
Orosz	5 320	13	2	Német	5 224	11	2
Svéd	4 450	11	3	Orosz	4 362	9	3
Kína	1 978	5	4	Nagy-Britt	3 429	7	4
Francia	1 891	5	5	USA	3 127	6	5
USA	1 881	5	6	Hollandia	2 492	5	6
Nagy-Britt	1 850	5	7	Kína	1 963	4	7
Hollandia	1 701	4	8	Francia	1 727	4	8
Olasz	1 596	4	9	Norvégia	1 483	3	9
Japan	1 512	4	10	Olasz	1 463	2	10
Magyar	472	1	16	Magyar	437	1	21

(2)

A magyar kiviteltek továbbra a rendkívüli nagy koncentráció jellemzi.

18. tábla

Magyarország főbb kereskedelmi partnerei 2004-ben

Import				Export			
Ország	Millió Euró	%	Sorrend	Ország	Millió Euró	%	Sorrend
Összesen	12 219	100	*	Összesen	11 232	100	*
Német	3 581	29	1	Német	3 553	32	1
Ausztria	995	8	2	Ausztria	814	7	2
Orosz	691	6	3	Nagy- Britannia	626	6	3
Olasz	684	6	4	Francia	625	6	4
Hollandia	602	5	5	Hollandia	411	4	5
China*	583	5	6	Románia	355	3	6
Francia	561	5	7	USA	336	3	7
Lengyel	393	3	8	Lengyel	321	3	8
Finn	122	1	22	Finn	224	2	13

(9) (12)

FOGLALKOZTATÁS

Az egész 1990-es időszakot, de még a harmadik évezred első éveinek gazdaságát, mi több, gazdaságpolitikáját is **alapvetően** befolyásolta, és befolyásolja **ma is** a szinte mindent átható foglalkoztatási probléma, illetve a munkanélküliség felszámolásának lehetséges megoldása.

Ezek a kérdések maradtak az 1989-1990. évi összeomlás legtartósabb és talán legnehezebben kezelhető következményei - de nemcsak a két vizsgált országban.

Magyarországon 1990-ben megszűnt a teljes foglalkoztatás és új jelenséggént belépett az eddig, mondhatni ismeretlen munkanélküliség. 1989-1993 között Magyarországon mintegy **1,3 millióan**, Finnországban **félmillióan** veszítették el munkahelyüket és mindkét ország vezetése hirtelen a magas munkanélküliség problematikájával és következményeivel szembesült.

A kilátást tovább nehezítette és nehezíti az iparilag fejlett országokban is meglévő tartós munkanélküliség, illetve az ezek mögött jelentős gazdasági recessziók.

A **gazdaságilag aktív** népesség aránya az adott korú népesség arányában Magyarországon lényegesen kisebb, mint Finnországban.

19. tábla

A gazdaságilag aktív népesség aránya

(A megfelelő korú népesség %-ában)

Év	Finnország.	Magyarország
1990	64,1	58,2
1991	63,3	56,2
1992	62,0	54,2
1993	61,3	51,8
1994	60,8	49,9
1995	61,1	48,5
1996	59,4	47,8
1997	60,1	47,1
1998	60,3	47,3
1999	63,0	48,2
2000	63,2	49,3
2001	63,3	49,0
2002	63,2	49,1
2003	62,8	49,8
2004	60,6	49,7

(25 4.1.8)

A **foglalkoztatottak** számának alakulása eltér a két összehasonlított ország között. Finnországban az évtized elejei negatív trend lényegében 1994-ben lassú javulásnak indult és a korábbi évek kedvezőtlen változását 1995-ben pozitív fejlődés váltotta fel egészen az 1999-es évek 7,1 százalékos rekordmutatójáig. Ez a növekedés is szorosan összefügg a Finnországban 1995-től látható, rendkívül szárnyaló, a legmodernebb technikát előállító (és exportáló) iparágak fejlesztésével-kivéve a 2000 utáni éveket.

Magyarországon ugyanekkor a foglalkoztatottság növekedése későbbben indult be, az is elsősorban az ide települt külföldi gépipari üzemek és egyéb vállalatok felszívó hatása következtében.

A 2000-ben bekövetkezett újabb gazdasági visszaesés mindkét ország foglalkoztatási mutatójában is azonnal, drámaian jelentkezett, de Finnország esetében, a Microsoft körüli világméretű problémák-okozta termelési visszaesés is, amely szinte leállította a foglalkoztatási trend korábbi imponáló alakulását. Magyarországon a foglalkoztatottság növekedéséről, gyakorlatilag, nem beszélhetünk.

20. tábla

A foglalkoztatottak számának és a munkanélküliek arányának alakulása

Év	A foglalkoztatottak számának változása az előző évhez képest (%)		A munkanélküliek aránya a munkaképes korúak %-ában	
	Finnország	Magyarország	Finnország	Magyarország
1990	-0,2	*	3,2	1,7
1991	-4,9	-3,2	6,6	8,5
1992	-7,0	-9,2	11,7	9,8
1993	-6,0	-6,3	16,3	11,9
1994	-0,9	-2,0	16,6	10,7
1995	2,3	-1,9	15,4	10,2
1996	2,4	-0,8	14,6	9,6
1997	2,7	0,0	12,7	9,0
1998	2,8	1,4	11,4	8,4
1999	7,1	3,1	10,2	6,9
2000	1,5	1,0	9,8	6,3
2001	1,5	0,3	9,1	5,6
2002	0,1	0,1	9,1	5,6
2003	-0,2	1,3	9,0	5,8
2004	-0,7	-0,6	8,8	5,9

(25 4.1.9) (25 4.1.10)

A *munkanélküliek* arányát vizsgálva mindkét ország esetében látható az 1989-1990. évi összeomlás hatása, ami szinte teljességében az ipari foglalkoztatottság csökkenését jelentette.

Finnországnak, mivel mind a mezőgazdasága, ideértve erdőgazdaságát is, mind ipara magasan gépesített, illetve automatizált - munkaerő felvételi képessége nem rugalmas. A szolgáltató szektor ugyanekkor mind magasabban kvalifikált munkaerőt igényel s ez szintén egyre kevesebb munkaerőt tud felszívni a számára kevésbé képzett csoportokból. Így Finnország még ma is rendkívül magas munkanélküliséggel kell, hogy szembe nézzen, annak ellenére, hogy ez az arány 1995 óta állandóan csökken, 2004-ben 9 alá csökkent.

Magyarország tulajdonképpen először szembesült a *munkanélküliség* tényével. Az 1989-1990. évi gazdasági összeomlás számos üzem megszűnésével járt és az ipari és bányászati dolgozók százezreinek elbocsátását vonta maga után. A munkanélküliek aránya az évtized közepéig emelkedett, de a növekvő munkalehetőség, elsősorban a gyárparban, hozzájárult a munkanélküliség fokozatos csökkenéséhez.

A *munkanélküliek aránya igen eltérő a két ország között. A Finnországihoz viszonyított Magyarországi alacsonyabb érték összefügg többek*

között azzal is, hogy Magyarországon a mezőgazdaság kevésbé gépesített szintje a megművelt területhez képest több emberi erőt köt le, mint az Finnország esetében fennáll. Az ipar területét nézve is, több a magyar kisipar, az ipar jellegű szolgáltatás, viszonylag több munkaerővel. A „Harmadik szektor” pedig Magyarországon még nem oly’ fokon modernizált, mint Finnországban, így ez a terület is – viszonylag - sok munkaerőt foglalkoztat.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy mind a fejlett, mind a közepesen fejlett országok is egyre inkább szembesülnek a verseny követelte termelékenység-növelés és a foglalkoztatás biztosítása követelményének ellentmondásával.

A kitekintő vizsgálatok alapján egyre inkább úgy tűnik, hogy a foglalkoztatás, vagy éppen a munkanélküliség lesz, egyebek, (pl. szociális kérdések) mellett a jövő legégetőbb problémája – **világszerte.**

OKTATÁS - Finnországban

A finn sikerek okait vizsgálva első helyen kell említeni a mintegy másfél évszázada egyre szisztematikusabbá váló iskola-, illetve oktatási rendszert. (Az első egyetemet 1640-ben Turku-ban, az akkori fővárosban alapították.)

A finn iskolarendszer ma a következőképpen épül fel: 7 és 16 éves kora között minden gyerekkötelező alapfokú oktatásban részesül az általános iskolákban. 16 éves kor felett a tanulás 3-4 osztályos gimnáziumokban vagy 2-5 osztályos szakközépiskolákban folytatható. Az ország 20 egyetemén és más felsőfokú tanintézményében mintegy 270 000 diák tanul, köztük 53,1% a nő. .

A finn iskolázottsági és műveltségi szint nemzetközi összehasonlításban is élenjáró. A lakosság több mint 60%-ának van középfokú végzettsége, 13 százalékuknak pedig egyetemi vagy főiskolai diplomája. Írástudatlanság gyakorlatilag nem létezik. Az iskolára való felkészítő évektől kezdve a doktori disszertációig, azaz az iskolarendszer minden szintjén Finnországban ingyenes az oktatás.

Minden finn állampolgár tanköteles. Ennek a kötelezettségének magánúton is eleget tehet, de ezek száma elenyésző. A 9 osztályos általános iskolai oktatás magas színvonaláról tanúskodik az, hogy nemzetközi felmérés eredménye szerint a 15 éves finn diákok olvasási készsége az OECD országok összehasonlításában a legjobb, s a matematika valamint a természettudományok terén is ismereteik kitűnőnek bizonyultak.

Az általános iskolát a középfokú oktatás követi, melynek két típusa van: a gimnáziumok és a szakmunkásképző intézetek. A gimnáziumi oktatás fő célja,

hogya a 16-19 éves korosztályt az általános műveltség mellett felkészítsék az egyetemi tanulmányokra. Évente mintegy 35000 érettségiző végez a gimnáziumokban s a lányok aránya ma már majdnem 60%. A fiúk egyre inkább a biztos szakmát adó szakmunkásképző intézeteket választják, amely segíti a gyors elhelyezkedésben, viszont nem zárja ki a továbbtanulás lehetőségét sem.

Amíg az egyetemi oktatás főként a kutatásra és annak hasznosítására épül, addig a főiskolai rendszer a munkapiac gyakorlati megfontolásaiból kiindulva magas szintű szakemberek kiképzésére összpontosít. 2002-ben 30 ilyen főiskola működött technikai, közlekedési, adminisztrációs, turisztikai, gazdasági, szociális, egészségügyi valamint oktatási ágakban.

Finnországban az egyetemi rangú Katonai Főiskola mellett 20 más egyetem működik: 10 tudományegyetem, amely több tudományágot is magában foglal, 3 műszaki egyetem, 3 közgazdaságtudományi egyetem és 4 művészeti egyetem.

A finn Kutatás-fejlesztés

Már korábban is, de az elmúlt években egyre nagyobb figyelmet kapott a kutatás és fejlesztés, különösen az információs technológia terén. A kutatás-fejlesztésre fordított összeg GDP-hez viszonyított aránya folyamatos növekedés után 2004-ben elérte a 3,5 %-ot - a vállalatok fokozott együttműködésével.

21. tábla

Finnország A kutatás-fejlesztési ráfordítások pénzügyi forrásai

	Vállalatok	Állami szektor	Egyetemi szektor		K+F GDP %-ban
1989	61,6	19,1	19,3	100	1,8
1991	57,0	20,9	22,1	100	2,0
1993	58,4	21,1	20,5	100	2,2
1995	63,2	17,2	19,6	100	2,3
1997	66,0	14,1	20,0	100	2,7
1998	67,2	13,2	19,6	100	2,9
1999	68,2	12,1	19,7	100	3,2
2000	70,9	11,2	17,8	100	3,4
2001	71,1	10,8	18,1	100	3,4
2002	69,9	11,0	19,2	100	3,5
2003	69,5	10,7	19,8	100	3,4

(23)

22. tábla

Magyarország A kutatás-fejlesztési ráfordítások pénzügyi forrásai						
	Vállalkozások	Állami költségvetés	Egyéb hazai forrás	Nemzetközi szerv	Összesen	K+F GDP %-ban
1990	38,8	58,6	1,6	1,0	100	1,6
2000	37,8	49,5	2,1	10,6	100	0,82
2001	34,8	53,6	2,4	9,2	100	0,9
2002	29,7	58,5	1,4	10,4	100	1,01
2003	30,7	58,0	0,6	10,7	100	0,95
2004	37,5	51,3	0,7	10,5	100	0,88

(25)

A különböző tudományágak, valamint a kutatás támogatásának magas szintje megmutatkozik abban is, hogy Finnország az új évezred küszöbén a kutatásfejlesztés területén olyan országok mellé nőtt fel egyenrangú partnerré, mint az élenjáró Japán, Dél-Korea, Svédország és az Egyesült Államok.

SZOCIÁLIS ÜGYEK

A fogyasztói árak alakulásában rendkívül nagy volt a különbség a két ország között: Magyarország 1990 óta igen magas inflációval küzdött, amit csak 2000-ben sikerült az 1990-ik évi közel 30%-ról 10% alá csökkenteni és ma már, haladva az EU elvárásai felé, a mutató közeledik az 3%-hoz.

Finnország ugyanekkor, az 1990-ik évi 5,8%-ról az utóbbi évekre 1,6-2,6%-ra mérsékelte a fogyasztói áralakulását, 2004-ben 0,1 %, 2005-ben 0,8 % de általában is jellemző a nemzetközileg is magasan értékelt finn stabilitás.

23. tábla

Fogyasztói árak

(Változás az előző évhez, %)

Év	Finnország	Magyarország.
1990	5,8	28,9
1991	4,5	35,0
1992	3,3	23,0
1993	3,3	22,5
1994	1,6	18,8
1995	0,4	28,2
1996	1,1	23,5
1997	1,2	18,5
1998	1,4	14,2

1999	1,3	10,0
2000	3,0	10,0
2001	2,7	9,1
2002	2,0	5,3
2003	1,3	4,7
2004	0,1	6,8
2005	0,8	3,5

(25 4.1.11)

Finnországban a bérek jelentős, illetve indokolt növekedése biztosította, hogy a reálbér értéke kismértékben, de egyenletesen növekedjék. Ettől eltér a magyarországi túlzott béркиáramlás, melyet nem támaszt alá a termelés növekedése, azaz nem indokolt a 2001-2002-ben rendkívül magasra szökött reálbér-index.

24.tábla

Reálbérek, -keresetek indexe

(Változás az előző évhez, %)

Év	Finnország. x)	Magyarország
1990	3,7	-3,7
1991	1,8	-7,0.
1992	-0,2	-1,4
1993	-0,9	-3,9
1994	2,8	7,2
1995	7,2	-12,2
1996	3,0	-5,0
1997	1,5	4,9
1998	2,3	3,6
1999	1,6	2,5
2000	1,3	1,5
2001	2,6	6,4
2002	4,2	13,6
x1996-tól módosult a számítási módszer		

(2) (17)

EGÉSZSÉGÜGY

Az egészségügy helyzetének felmérése, így nemzetközi összehasonlítása is egyike a legnehezebb feladatoknak. Az országok közötti összevetésre döntően az egészségügy két mutatóját használják, ezek: az egészségügyre fordított kiadások nagysága - melyek mindenütt nőnek - és a kórházi ágyak (esetenként az orvosok) száma. Mindezek is csupán jelzésül szolgálnak az egészségügy helyzetére..Meg kell itt azonban jegyezni, hogy Finnországban –jellemző módon- a csecsemőhalandóság a legalacsonyabb a világon 3,1 ezrelék Magyarországon 6,6 ezrelék.

A százezer lakosra jutó kórházi ágy (százezer lakosra)

Év	Finnország	Magyarország
1990	1146	1015
1991	1128	1003
1992	1098	982
1993	1004	970
1994	809	952
1995	802	897
1996	802	888
1997	790	812
1998	777	817
1999	761	822
2000	754	818
2001	737	791
2002	731	792
2003	725	789
2004	690	788

(2) (25 4.1.14)

ÁLLAMHÁZTARTÁS

A vizsgált másfél évtized gazdasági válsága, élénkületése, majd kezdődő stagnálása több esetben is rendkívül rossz pozícióba sodorta országaink pénzügyi helyzetét. A pozitív változás Finnországban már megindult, Magyarországon ezért még sokat kell tenni.

26. tábla

Az államháztartás és a folyó fizetési mérleg egyenlege a GDP százalékában

(a GDP százalékában)

Év	Az államháztartás egyenlege		A folyó fizetési mérleg egyenlege	
	Finn	Magyar	Finn	Magyar
1990	5,5	0,0	-5,1	0,4
1991	-1,0	-2,1	-5,4	0,8
1992	-5,5	-6,0	-4,7	0,8
1993	-7,2	-4,2	-1,3	-9,0
1994	-5,7	-8,4	1,1	-9,4
1995	-3,9	-6,6	4,2	-3,7
1996	-2,9	3,1	3,9	-3,9
1997	-1,3	-6,8	5,4	-4,5
1998	1,6	-8,0	5,7	-7,2
1999	2,2	-5,6	5,6	-7,8
2000	7,1	-3,0	7,4	-8,6
2001	5,2	-3,5	7,2	-6,2
2002	4,3	-8,5	7,6	-7,2
2003	2,5	-6,5	3,8	-8,8
2004	2,1	-5,4	4,3	-8,8

Finnország az EMU-ba való belépés

(25 4.1.23) (25 4.1.25)

Az országaink pénzügyi helyzetének alakulását összevetve, szembetűnően jelentkezik a külkereskedelmi egyenlegek alapvető szerepe mind Finnország, mind Magyarország gazdasági mozgásának lehetőségeire, vagy éppen korlátjaira.

27. tábla

Az államháztartás bruttó adósság állománya

(a GDP %-ában)

Év	Finnország	Magyarország
1990	14,2	67,6
1991	22,6	74,1
1992	40,5	78,5
1993	55,9	90,0
1994	58,0	87,1
1995	57,1	77,3
1996	57,1	71,2
1997	54,1	64,2
1998	48,6	61,9
1999	47,0	61,2
2000	44,6	55,4
2001	43,6	52,2
2002	42,3	55,5
2003	45,2	57,4
2004	45,1	57,4

Finnország
az EU-ba való
belépés ideje

Magyarország
az EU-ba való
belépés ideje

(25 4.1.24)

ÖSSZEGZÉS

A rendkívül mély visszaesésből történő lassú mértékű kilábalás és az azt követő évek fejlődése, majd az új kihívások azt eredményezték, hogy az 1990 óta eltelt több mint évtizedes időszakot - a gazdaság általános fejlődésének mércéjével, a GDP-vel mérve - érdekes módon, mind Finnországban, mind Magyarországon, tulajdonképpen - 4 egyforma szakaszra oszthatjuk, úgymint:

1990-1993 – a gazdasági visszaesés időszaka,

1994-1996 – a lassú fejlődés időszaka,

*1997-2000 – a lendületes fejlődés időszaka, és a
2000 óta eltelt időszak:*

az 1989-90-es visszaesés megmaradt következményeivel és a világgazdaság új kedvezőtlen hatásaival való küzdelem mindkét országban. (ezt érzékelteti az első grafikon is)

FINNORSZÁG ÉS MAGYARORSZÁG EGYMÁSHOZ MÉRT GDP-je

1990 – 2004

Az alábbi fejezet Finnország és Magyarország **fejlettségi színvonalát** és annak alakulását hasonlítja össze a vizsgált időszakban, kétféle módszerrel történő megközelítésben.

1) Folyó áron, milliárd euróra átszámítva

Az első tábla a két ország **folyóáras bruttó hazai termékét** és annak évenkénti alakulását mutatja az adott évek **hivatalos valuta kurzusának segítségével számított euróban.**

28. tábla

A GDP nagysága – valuta kurzuson számítva

(Folyó áron, milliárd Euró)

Év	Finnország .	Magyarország.
1990	107,9	26,0
1991	99,9	17,6
1992	84,0	17,0
1993	73,8	33,0
1994	84,4	34,9
1995	100,1	34,1
1996	101,4	35,6
1997	109,1	40,4
1998	116,6	41,9
1999	121,0	45,1
2000	130,9	50,7
2001	136,5	57,9
2002	140,9	69,6
2003	143,8	73,5
2004	149,7	81,1

(25 4.1.16)

Euróra átszámítva is jól kirajzolódik a két vizsgált ország GDP-jének az évtized elején elszenvedett zuhanása és az azóta „megtett útjuk” hasonlatossága.

Az 1990-2000-es évek euróban számított GDP-je Finnországban 73,8 milliárd eurós értékével 1993-ban volt mélypontján, ez azóta okozatosan emelkedik, és 2004-re az 1993-as érték több mint kétszeresét érte el.

Magyarországon az euróra átszámított GDP legalacsonyabban 1992-ben állt 17,0 milliárd euróval, viszont 2004-re, az akkori érték már csaknem ötszörösére nőtt (4,8) és elérte a 81.1 milliárd eurót

A világviszonylatban is magas finn termelési volumen GDP-ben kimutatott értéke 1990 és 2004 között összességében lassabban nőtt, mint a magyar GDP. Az ütemkülönbség miatt a két vizsgált ország közös valutában mért, tehát azonos módszerrel számított GDP-jét összehasonlítva azt látjuk, hogy a finn termelési érték 1990-ben még 4,1-szeresen múlta felül a magyar értéket; ez a négyszeres különbség, a 90-es évek dinamikusabb magyar növekedési ütemének következtében, tehát a gyorsabb növekedés eredményeként, kisebb-nagyobb ingadozásokkal, 2004-re 1,8-szeresre csökkent.

Tehát, azonos valutára átszámítva, Magyarország átlagos, GDP-ben kifejezett fejlettségi szintje ma már közel fele Finnország fejlettségi szintjének.

E viszonylag gyors magyar növekedés vezetett oda, hogy Magyarország GDP-je a vizsgált időszakban (valamelyest) közelített az EU irányában is. A magyar és az EU adatát az 1991 évben és 2004-ben összevetve szembevető a növekedésben kimutatható különbség; ez az Európai Unió országainak átlagában mintegy másfélszeres, Magyarország esetében két-háromszoros.

Míg azonban hivatalos valuta kurzuson átszámítva Magyarország átlagos, GDP-ben kifejezett fejlettségi szintje ma már közel fele Finnország fejlettségi szintjének Egy másik, a PPS – (vásárlóértéken számító) módszer, a GDP-k országok közötti **reálértéket** számítja és mutatja be – mindég más országokkal történő összehasonlításban.

2.) PPS – módszerrel: tényleges vásárlóerőre átszámítva

A Bruttó Hazai Termék (GDP) országok közötti összehasonlításának egy másik, mai napig (talán) legpontosabb mércéje az *össztermelési érték* valamennyi csoportjának **fogyasztói árakon** történő összehasonlítása (angol rövidítésben ez a PPS-módszer). E módszer, bár munkaigényes, de kiküszöböli a valutaárfolyamok bizonytalan, néha indokolatlan változ(tat)ásainak hatását.

A PPS módszer az, mely most már mindinkább elfogadott és mind több nemzetközi szervezetben is egyre szélesebb körben használt mérőeszköze lett az országok általános gazdasági fejlettsége nemzetközi összehasonlításának.

Az összehasonlítási munkák során először az ország GDP-jének felhasználási oldalát, vagyis az ország *összfogyasztását* határozzák meg mintegy 180 összevont csoportra bontva, nemzeti valutában és e csoportokat hasonlítják össze - a legkülönbözőbb fejlettségű összehasonlításba bevont partner országok

azonos módszerrel összeállított, azonos számú és tartalmú összevont csoportjaival.

Így a pénzek tényleges vásárlóerejének, azaz a belföldi fogyasztói áraknak a segítségével szinte minden ország teljesítményének nemzetközi összehasonlítási eredménye valóban reálissá válik.

Ha Finnország és Magyarország GDP-jét a PPS módszerrel átszámított, **egy főre jutó értékét vetjük össze**, a jelen finn-magyar összehasonlításban figyelemre méltó arányokat kapunk.

29. tábla

Egy főre jutó GDP- vásárlóerőn számítva

(PPS, tényleges vásárlóerőre átszámított euró)

Év	Finnország	Magyarország
1990	15470	6030
1991	15070	7310
1992	14230	7350
1993	14900	7450
1994	15530	7900
1995	17160	8150
1996	17930	8490
1997	19310	9190
1998	20600	9840
1999	21400	10390
2000	23320	10565
2001	24070	11550
2002	24800	12402
2003	24800	12818

(9) (17)

A fenti arányok Magyarország számára a PPS módszerrel, figyelemre méltóan kedvezőbb képet mutatnak, mint a valuta kurzussal számított adatok, mivel Magyarországon a fogyasztói árak sokkal alacsonyabbak, mint Finnországban: *az átlagos árszínvonalat véve, a magyar ár mintegy fele a finn áraknak.*

A GDP Finnország és Magyarország közötti *valuta kurzuson* számított aránya egymáshoz mérve szinte ugyanakkora, mint a *vásárlóerőre* átszámított érték **egy főre vetített aránya**, annak ellenére, hogy Magyarország lakossága kétszerese Finnország lakosságának. Finnország ugyanis a fele lakosságával évente összesen kétszer akkora GDP-t hoz létre, mint Magyarország, **de annak az egy lakosra számított értéke vásárló értéken a jelzett - kétszeres arányt megtartja.**

A fenti tábla azt is igazolja, hogy a termelési értéket vásárlóerőn nézve, a két ország egymás közötti különbsége 1990 óta fokozatosan változik. Az egy főre számított különbség 1990-ben 2,6-szeres, 2003-ban már csak 1,9-szeres. **Azonban**, itt figyelembe kell venni, hogy ezen időszakban Finnország lakossága, több mint 4%-kal nőtt, Magyarországé közel 2 százalékkal csökkent.

Az Európai Unió országainak átlagához viszonyítva az egy lakosra jutó GDP 2003-ban Finnországban 113%, Magyarországon, az 1990. évi 41%-os arány után, a „fejletteknél” gyorsabb növekedés következtében, ez 2003-ban már elérte azok 61%-át

VÉGÜL DE NEM UTOLSÓ SORBAN.

*Véleményem szerint, a magyar gazdaság - az ellenkező véleményekkel szemben, ami időnként nagyobb erővel tör fel - nemzetközi összehasonlításban, ha nem is minden területen, de gyorsabban fejlődik, mint az „előttünk álló, fejlettebb országok” gazdaságának átlaga. Ez végül is optimizmussal kellene, hogy eltöltsön és arra ösztökéljen, hogy ami sikeresnek bizonyult, amihez megvannak képességeink, lehetőségeink, vagy ígéretesnek mutatkozik, esetleg nemzetközileg is, azt ne engedjük megszűnni, hanem tovább fejlesszük. MA MÉG élnek, megvannak a kiművelt emberfők, akár „csak” betanult, jó szakemberek, vagy magasan képzett diplomások a termelés számos területén (ipar, mezőgazdaság, geológia, hadtudományok, kutatók, nemzetközi gyakorlattal, ismeretekkel, személyes külgazdasági kapcsolatokkal rendelkező emberek, stb., stb.) akiknek felgyülemlett és tettre kész tudását **nagy** kár nem felhasználni.*

FORRÁS- ÉS IRODALOM JEGYZÉK

1. Tiainen, P. (1999): Employment and welfare in Finland in the years 1860-2030. Ministry of Labour. Finland. Helsinki.
2. Suomen Tilastollinen Vuosikirja 1980, 1991, 1995, 1997, 1999, 2000, 2002, 2004, 2005, (Statistical Yearbook) of Finland.(1981), (1992), (1996), (1998), (2001), (2003), (2005), (2006). Tilastokeskus. Helsinki.
3. Malaska, P. (1998): Sociocybernetic Transients of Work in the Late-industrial Period. Helsinki.
4. Tilastokeskus (2002.IV.), (2005.IV.) (Bulletin of Statistics) Helsinki
5. Finland 1995.(1981) Economic Prospects. Economic Planning Centre. Helsinki
6. Bank of Finland.(2001) Bulletin.75.évf.1.sz.
6. Bank of Finland.(2002) Bulletin 76.évf.3.sz..
6. Bank of Finland.(2003) Bulletin 77.évf. 1.sz. és 4.sz.
6. Bank of Finland.(2005).Bulletin.79.évf. 2.sz.
7. OECD Yearbook. (2000), (2001), (2002, (2004), (2005). Statistical Annex
8. UN National Accounts Statistics. 1993., 1997., 1999., 2002., 2004. év számai
9. Magyar Statisztikai Évkönyv, 2000,2002,2003,2004, (2001), (2003), (2004), (2005)
10. Magyarország 2000.(2001) Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
11. Magyarország 1990-2001. (2002) Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
12. Külkereskedelmi Statisztikai Évkönyv 2001, 2002. (2002),(2003) Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
13. Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv 2000, 2002, 2004 (2001), (2003), (2005) Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
14. Nemzetközi Statisztikai Zsebkönyv, 2001, 2003, 2004 (2002),(2004), (2005), Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
15. Statistical Pocket Book of Hungary (2002), (2004). Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
16. Magyarország a rendszerváltása óta. (1995) Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
17. Megújuló Európa. Statisztikai Adattár, 1990-2001. (2002) Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
18. A KSH Jelenti, 2003/11. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
19. Külkereskedelmi indexsorok, 1950-1999. (2001) Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
20. Nemzetközi Statisztikai Évkönyv (2001). Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
21. Finnország Budapesti Nagykövetségének ismeretterjesztő anyagai 2000-2005.
23. Finn Kiegészítők 2005 (Finn KSH, Helsinki)
24. EC Economic data pocket book, quarterly, 2005.2 . (EUROSTAT)
25. Stadat Dokumentumok, 2004, 2005 (Központi Statisztikai Hivatal. Budapest)